

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Борис Петров Попиванов, Софийски университет „Св. Климент Охридски“,
Катедра „Политология“

за дисертационния труд на Дора Ярославова Стойнова

на тема:

„Радикализация и дерадикализация на чуждестранните бойци от Ислямска държава
(2013 – 2019 г.)“,

за присъждане на образователната и научна степен „доктор по политология“

Депозираният за публична защита труд е в обем 154 стандартни страници и е структуриран в увод, пет основни глави, заключение и библиография. Отделно, под формата на приложения, без това изрично да е посочено, са включени четири схеми. Библиографията се състои от 129 източници, значителна част от които са ползвани, без да са непосредствено цитирани в текста. Темата е актуална, важна и значима за съвременните изследвания в сферата на международните отношения и на политиките на сигурност. Дисертационният труд е посветен на проблеми, които са сравнително широко анализирани в научната литература. Намерението на докторантката, което трябва да бъде приветствано, е да предложи свои оригинални заключения, но също и да събере и интерпретира емпирична информация от България, страна извън центъра на академичния дебат за Ислямска държава и ефектите от нейното съществуване.

Налице са всички необходими елементи на едно успешно реализирано дисертационно изследване. Ще се спра на три от тях.

Първо, направена е задълбочена дискусия върху понятията, изграждащи концептуалния апарат на изследването. Водещо значение имат радикализация и дерадикализация. Сами по себе си, те са предполагат неизброимо множество от подходи. Ето защо авторката правилно се фокусира върху два основни аспекта. Единият аспект засяга вторичния, деривативен характер на дерадикализацията, която не може да бъде разбрана без ясен възглед върху радикализацията. Вторият аспект е свързан с

разбирането за радикализацията и дерадикализацията не просто като процеси, но като процеси, отличаващи се с определени етапи. Всеки от тези етапи може да бъде аналитично обособен и изучен, в този смисъл може да бъде деконструиран, за да съдейства както за по-точен анализ на факторите за въвличане на чуждестранни бойци в практиките на Ислямска държава, така и за превенцията на тяхното включване. Водена от такива съображения, докторантката посвещава на етапите на радикализация втората глава от изследването си. Там тя предлага и свой авторски модел – т.нар. колело на радикализацията, илюстрирано на схемата от с. 137. Колелото на радикализацията разкрива последователността от етапи, през които минава радикализацията на съответните чуждестранни бойци, за да се стигне до определена точка, при която етапите започват да се повтарят, но на ново равнище, при засилена мотивация за участие.

Друга съществена характеристика на дисертационния труд, предложена в четвъртата глава, се отнася до реконструкцията на политическата структура на Ислямска държава. С помощта на този подход е изяснен статутът на този необичаен актьор в международните отношения, особено във връзка със споровете дали принадлежи на групата на терористичните организации. Важно наблюдение тук е синтезирано във възгледа за вътрешното единство на Ислямска държава, което позволява йерархичност на участието, но и стимулира самопредставата на участниците като част от едно цяло.

Трета съществена характеристика на дисертационния труд се изразява в амбицията да бъде формулиран профил на чуждестранните бойци, намерили място в Ислямска държава. В пета глава авторката настоява, че такъв профил е невъзможен от гледна точка на традиционните подходи, разчитащи на социално-демографски индикатори (по-бедни, по-богати, по-образовани, по-необразовани, и т.н.), а изисква фокус върху сходните ситуации, формиращи пътя на въпросните индивиди. Практически погледнато, това означава, че ефективността на мерките за дерадикализация се определя от коректната преценка на социални ситуации, не толкова от опити за конструиране на някакъв идеален тип чуждестранен боец. Заслужава да се отбележи емпиричното проучване, което авторката е провела върху съдебни протоколи за лица, въвлечени в действията на Ислямска държава. Това проучване представлява и специфичен, неотразен принос на дисертационния труд.

Критичните ми бележки към дисертационното изследване се свеждат най-вече до очевидната бързина, а понякога небрежност, с което то е представено. Техническите и

правописните грешки, тромавата фразеология и стиловите несъвършенства могат да се забележат на твърде много места. Текстът би спечелил от една задълбочена и внимателна редакция.

Изследователският дизайн също поражда въпроси. Хипотезата, посочена в увода (с.3-4), всъщност инкорпорира четири различни хипотези, някои от които са неясно формулирани и биха могли дори да се възприемат като изследователски задачи. По-нататък, остава нееразбираемо какво значи дисертацията да има субект и обект, при което субектът и обектът са „част от и представляват живата съставна единица на поголемия субект на изследването – Ислямска държава“ (с.5). Полезно би било да се уточни как обектът се превръща в някакъв субект, но също и как едновременно нещо е част от цялото и представлява цялото. Ако под субект се разбира предметът на изследването, тогава защо малко по-нататък в текста се появява и специфичен предмет – профилът на чуждестранните бойци. Този предмет в какво отношение се намира със субекта на изследването? Ако продължим по-нататък, подобни недостатъци характеризират целите на изследването. Те са формулирани в едно граматически неясно изречение (с.6) и са подчинени на крайно неопределеното желание да се изведат „съответните характеристики“, описващи „съответните етапи“. Задачите на изследването не произтичат от целите, и макар че има очевидна връзка със структурата на дисертацията, тази връзка не е експлицирана. Нямам забележки спрямо подбора и аргументацията на използваната методология. Всичко това, което отбелязвам, не е резултат на някакъв педантизъм, а ми се струва от съществено значение.

Референциите в текста също се нуждаят от прецизиране. Странен е подходът на цитиране, при което библиографското описание на източника е дадено в скоби в основния текст. Има обаче и автори, чиито възгледи дълго и подробно са коментирани, но без конкретни цитати.

Авторефератът възпроизвежда основните моменти от дисертационния труд. Мисля, че изводите и заключенията от отделните глави биха могли да бъдат представени по-ясно и конкретно. Посоченият (с.23) авторски принос – колелото на радикализацията – е действителен и важен. Заедно с това дисертацията определено предлага и други приноси към научното изследване на тези проблеми. Аз бих отбелязал поне два. На първо място, в научно-теоретичен план, е възгледът за етапи на процеса на радикализация като

задължителна предпоставка на всяка политика за превенция. На второ място, в емпиричен план, е изследването върху съдебни протоколи.

Авторката е представила четири публикации, всичките по темата на дисертацията. Първата от тях за съжаление няма библиографско описание и не може да се разбере дали е публикувана и къде. Същото важи за четвъртата, макар че там би могло да се отгатне. Като цяло обаче, публикациите показват достатъчна степен на популяризация на резултатите от изследването в академичните среди в България и зад граница.

Познавам Дора Стойнова като сериозен и добросъвестен докторант, който се е включвал в редица инициативи и проекти на Катедра „Политология“, включително под мое ръководство. Нямам съмнение в потенциала и качествата ѝ на изследовател и учен.

В заключение, и на базата на приведените по-горе съображения, ще гласувам със „ЗА“ Дора Ярославова Стойнова да получи образователната и научна степен „доктор“ по Професионално направление 3.3. Политически науки (Политология – Международни отношения).

23.04.2024 г.

Изготвил становището:

/доц. д-р Борис Попиванов/